

اظهار نظر کارشناسی درباره: «لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان»

مقدمه

سیاستگذاری حقوقی در جهت حمایت از اطفال و نوجوانان و توانمندسازی آنها در عهده‌دار شدن نقش‌های مختلف زندگی اجتماعی و تعیین سازوکارهای حقوقی مناسب برای رسیدن به این هدف، یکی از حساس‌ترین و ضروری‌ترین اقدامات در هر جامعه است.

در حال حاضر نظام حقوقی ما در جهت حمایت از کودک و نوجوان از دو سازوکار غیر کیفری یا پیشگیرانه و همچنین سازوکار کیفری بهره می‌برد. در پرتو سازوکار غیر کیفری یا پیشگیرانه می‌توان به پیشواز جرم رفت و با شناسایی وضعیت‌هایی که کودک را در معرض خطر و آسیب قرار می‌دهد، با اتخاذ تدابیر لازم از این امر پیشگیری کرد. قانونگذار کیفری با همین رویکرد در ۱۳۸۱/۹/۲۵ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان را تصویب کرد و با تصویب این قانون، برای اولین بار اصطلاح «کودک‌آزاری» وارد ادبیات کیفری ایران شد. این قانون که در ۹ ماده تصویب شده هر نوع اذیت و آزار کودکان و نوجوانان را که موجب صدمه جسمانی یا روانی و اخلاقی کودکان شود و سلامت جسم یا روان آنها را به مخاطره اندازد، ممنوع و کودک‌آزاری را از جرائم عمومی می‌داند که احتیاج به شکایت شاکی خصوصی ندارد. شایان ذکر است قانونگذار کیفری تا قبل از تصویب قانون حمایت از کودکان و نوجوان نیز به صورت پراکنده به حمایت از کودکان در برابر اعمال بزه نیز پرداخته است، برای مثال قانون مجازات اسلامی برای ربودن، قاچاق، به‌کارگیری کودکان به‌منظور تکدیگری محکومیت در نظر گرفته است.

با این حال وجود خلأها و نارسایی‌ها در این حوزه و ضرورت تکامل نظام حقوقی حمایتی اطفال و نوجوانان اقتضا دارد قانونگذار گستره این حمایت را وسیع‌تر و جامع‌تر کند. لایحه مورد بحث نیز با همین هدف تهیه و تدوین شده است. این لایحه پس از اعلام وصول به‌طور مبسوط و مفصل در قالب کارگروه‌های تخصصی مورد بررسی قرار گرفت و سرانجام در تاریخ ۱۳۹۶/۱۱/۱۵ به تصویب کمیسیون قضایی حقوقی رسیده است. در ادامه به بررسی ابعاد مختلف این مصوبه می‌پردازیم.

بررسی و ارزیابی ابعاد کلی مواد مصوبه کمیسیون

مصوبه کمیسیون قضایی حقوقی در خصوص لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان که مشتمل بر ۵۱ ماده است با رویکردی کاملاً حمایت‌مدارانه طیف وسیعی از موضوعات مرتبط با حوزه کودک را مورد توجه قرار داده است. حمایت‌های مندرج در لایحه را می‌توان به دو بخش کلی حمایت غیر کیفری و کیفری به‌ترتیب زیر تقسیم کرد:

مخصوص سخن علمی

مشخصات لایحه

دوره دهم - سال دوم

شماره ثبت:

۶۵

شماره چاپ:

۹۱۹

تاریخ چاپ:

۱۳۹۷/۲/۲۴

معاونت پژوهش‌های

سیاسی - حقوقی

دفتر: مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۵۹۰۶

تاریخ انتشار:

۱۳۹۷/۴/۲

الف) حمایت غیرکیفری مشتمل بر سازوکارهای ذیل:

۱. پیش‌بینی ساختار مشخص و تشکیلاتی برای ایجاد زمینه‌های همکاری همه نهادها و انجام مطالعات و تحقیقات آماری و اطلاعاتی در جهت حمایت از اطفال و نوجوانان در معرض خطر به نهاد ذی‌ربط و مداخله فوری جهت پیشگیری از بزه‌دیدگی یا افزایش آسیب وارده.
۲. تعیین و تبیین گستره وظایف و تکالیف نهادهای مرتبط با حوزه کودکان از جمله: وزارت کشور، نیروی انتظامی، سازمان بهزیستی، سازمان صداوسیما.
۳. پیش‌بینی وضعیت مخاطره‌آمیز ناشی از اعمال والدین، سرپرستان طفل، سایر افراد مرتبط با وی.

ب) حمایت کیفری مشتمل بر قواعد ماهوی و شکلی ذیل؛

۱. جرم‌انگاری رفتارها علیه حقوق مادی و معنوی طفل، مانند حق بر آموزش، ارتکاب اعمال منافی عفت علیه طفل، معامله طفل و بهره‌کشی از وی، جرائم علیه تمامیت جسمانی، ازدواج با صغار و امتناع از اعلام جرم به مقامات.
۲. پیش‌بینی و تخصیص شعبی برای رسیدگی به جرائم اطفال و نوجوانان، تعیین طرق شروع به رسیدگی و امکان اعلام جرم علیه طفل، غیر قابل گذشت بودن جرائم مزبور و ...

جمع‌بندی

در حال حاضر در غالب نظام‌های حقوقی از جمله کشور ما حساسیت نسبت به حمایت از کودکان بیشتر شده و قوانین حمایتی مختلفی درباره آنان تصویب شده است. با وجود این، کودکان به‌عنوان گروهی آسیب‌پذیر در معرض انواع تهدیدها قرار دارند و به‌نظر می‌رسد قوانین و مقررات فعلی برای حمایت از آنها در برابر این تهدیدها کافی نیست و بازنگری مستمر در کم‌وکیف حقوق و مسئولیت‌های کودکان و والدین و جامعه ضروری است، از این‌رو تصویب گزارش کمیسیون قضایی حقوقی در راستای تکمیل و ارتقای چرخه حمایت حقوقی نسبت به یکی از مهمترین بخش‌های جامعه یعنی اطفال و نوجوانان مورد پیشنهاد است. این مصوبه با تبیین حدود و ثغور مسئولیت‌های نهاد خانواده از یک سو و تعیین دقیق مسئولیت نهادهای حاکمیتی از سوی دیگر سعی دارد موجبات ارتقای حقوق اطفال و نوجوانان را با مشارکت تمامی نهادها و خانواده‌ها فراهم سازد.

